Шаркамен - две године касније

ПОЛИТИКА 28.август 1999.године

Максимин Даја

ТЕСТАМЕНТ ЈЕДНОГ ЧУДАКА

Локални загриженик за старине поручио је археолозима са самртне постеље да никада неће склопити скулптуру Максимина Даје, градитеља Шаркамена, без оних делова које је он склонио на скровито место. – Миодраг Томовић о новим истраживањима на овом месту

Прошле су две године од открића изузетно вредног златног накита у маузолеју царске палате у селу Шаркамену код Неготина и сазнања да је у близини чувеног Гамзиграда постојао још један римски град са велелепним здањима. Мада је Шаркамен један од ретких локалитета на којима је овог лета, из свима познатих разлога, истраживање уопште настављено, нека питања су и даље остала неодгонетнута. Како се звала мајка цара Максимина Даје, којој је пронађени накит припадао, да ли је и по њој, као што је случај са Ромулијаном, ово утврђење носило име, зашто палата није довршена, ко ју је и када порушио...

Маузолеј у Шаркамену после рестаурације

Поред свега, један локални чудак је у посмртној опоруци археолозима поручио да никада неће склопити делове велике царске статуе од порфира без оних фрагмената које је он нашао под једним храстом и склонио на скривено место. Уз помоћ полиције стручњаци су у заоставштини преминулог љубитеља старина пронашли 25 комада скупоценог камена, али не превише важних за реконструкцију скулптуре. Вероватно су били постављени ту само да заварају траг, каже Миодраг Томовић, виши научни сарадник Археолошког института у Београду и руководилац истраживања на Шаркамену.

Царски камен

Статуа представља Максимина Дају, сестрића цара Галерија (градитеља Ромулијане у Гамзиграду) и једног од бројних римских владара који су крајем 3. и почетком 4. века рођени на тлу Србије и управљали Царством са овог подручја. Висока је један метар и седамдесет два центиметра, а Даја је у седећем положају (у природној величини) са плаштом који прекрива војничку одећу. Реч је о једној од свега две такве статуе до сада пронађене на читавој територији Римског царства. Друга позната скулптура је из Александрије, а тамо је, тврде стручњаци, израђена и ова наша.

Новац Максимина Даје

Порфир је пореклом из источне египатске пустиње, а у антици је због своје тврдоће, скупе обраде и реткости био употребљаван пре свега за украшавање дворске архитектуре, израду скулптура, попрсја, портрета царева или чланова њихових породица. Спуштан је са висина од преко хиљаду метара, одвожен до Нила, а затим је речним током доспевао до обала Средоземног мора, каже Миодраг Томовић.

- Занимљиво је да је скулптура коју покушавамо да склопимо била изложена снажној деструкцији. Као да ју је неко са највећим задовољством ломио на ситне комаде. Ако знамо да је историја запамтила Дају као великог прогонитеља хришћана, и да су са признавањем хришћанске вероисповести широм Царства верници почели да кидају главе и удове паганским боговима и царевима представљеним у камену, неке ствари постају јасније – објашњава Миодраг Томовић.

Терме и породична вила

Максимин Даја је рођен у неком месташцету крај Тимока. Био је пастир, па војник, а царску круну носио је од 308. до 313. године. Извори кажу да је подржавао образоване људе и књижевнике. Углавном миран, у пијаном стању постајао је свиреп. Издавао је заповести због којих би се касније кајао, па је због тога наредио да се извршење његових налога увек одложи за сутрадан, док се не отрезни.

Максимин Даја

Досадашња истраживања указују на то да је Шаркамен сложен архитектонски комплекс. Меморијалну целину чине маузолеј са монументалним постаментом (можда за олтар), тумул у оквиру кога је извршено спаљивање царице мајке (апотеоза), мали пагански храм и радионица у којој је откривени највећи део царске статуе. Нешто ниже, поред саме Врелске реке, откривени су остаци царских терми, а изнад маузолеја налазила се вила у којој је живела Дајина породица. На супротној обали реке налазе се моћни зидови магацина у коме је чувано све што је било потребно за живот у палати и на коме су овог лета археолози највише истраживали.

Дивљи копачи

- Не искључујемо могућност постојања још једне изузетне грађевине на простору између маузолеја и терми, али због спирања тла она је прекривена дебелим слојем наноса и до ње је теже допрети. Идућег лета наставићемо истраживања магацина. Породичну вилу морали бисмо да откријемо у току једне кампање јер би је у супротном уништили дивљи копачи. Сад су се окомили на Прераст, неистражено касноантичко утврђење, удаљено свега девет километара од Шаркамена. Прича се да је ту својевремено пронађена остава златних новчића од којих је свега девет завршило у Музеју Крајине – упозорава Миодраг Томовић.

Цар Галерије - ујак Макимина Даје

Покровитељи истраживања на Шаркамену су САНУ, Археолошки институт у Београду, Музеј Крајине у Неготину као и низ приватних и друштвених предузећа. У име неготинског музеја на истраживањима учествује кустос Ђоко Јовановић, а први пут ове године на локалитету је радио и Р. Куленовић, археолог Музеја науке и технике САНУ, који се бави индустријском археологијом, новом граном ове науке. Захваљујући њему обрађене су преостале воденице и вуновлачаре у Шаркамену које потичу с краја прошлог и почетка овог века и представљају јединствене споменике народне градње.

Светлана Марковић - Штрбац